

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА»

Ступінь освіти	Бакалавр
Освітня програма	Політологія
Тривалість викладання	7 чверть
заняття:	3 семестр
лекції:	1 години
практичні роботи:	1 година
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:

<https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=2586>

Кафедра, що викладає

Філософії і педагогіки

Викладач:

Тарасова Наталія Юріївна
Доцент кафедри філософії і педагогіки,
Кандидат філософських наук, доцент

E-mail: Tarasova.N.Yu@nmu.one

Консультації: понеділок, 13.30. ауд. 116;

лекції та практичні заняття проводяться відповідно до розкладу.

1. Анотація до курсу

Дисципліна « Риторика» дає знання про історію виникнення ораторського мистецтва, про різні форми спілкування, особливу увагу приділяє культурі мови, юридичному і діловому спілкуванню, полемічній майстерності, методам підготовки різних видів публічних виступів, вмінню вести конструктивний діалог.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни - формування у студентів вміння красномовно презентувати соціокультурні концептуальні ідеї та оволодіння мистецтвом самопрезентації, відповідно до конвенційних норм лінгвістики й законів логіки .

Завдання курсу:

- ознайомити з законами риторики й риторичними категоріями, побудовою промови, логічними методами, теорією, поняттями й типами аргументації, методами доказу й спростування, фігурами й тропами, фігурами силогізму ;
- освоїти полемічні прийоми, етичні правила ведення полеміки у різних професійних та соціальних ситуаціях;
- оволодіти формами й методами самопрезентації.

3. Результати навчання

ЗР4 Мати навички професійної комунікації

- уявлення про способи запобігання логічних помилок та риторичних прорахунків в красномовній презентації актуальних соціокультурних ідей;
- розрізнення форм і засобів психологічного впливу риторики, способів формування думки;
- усвідомлення методів логічних і етичних засад самопрезентації;

4. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ

1. Ораторське мистецтво й комунікація.

Історія формування ораторського мистецтва. Риторика Давньої Греції. Софісти. Горгій і риторика як «майстер переконання», майстерність урочистої похвальної промови, епідейктичне красномовство. Афінська школа Ісократ. Ораторство, державна мудрість, моральність, філософія. Демосфен - політичні промови (філіппіки). Сократ як ритор і логічний принципи. Платон про риторику як джерело влади. Риторичне вчення Арістотеля, орієнтація на інтелектуальну насолоду. Риторика Стародавнього Риму. Гай Гракх, Риторика Цицерона. Риторичний стиль, ампліфікація, етичні антитези, історичні аналогії, персоніфікації. Гай Юлій Цезар як оратор. Марк Фабій Квінтіліан, Діатриба Луція Аннея Сенеки. Вітчизняна риторика. Ритори Київської Русі. І.Вишенський, Г.Сковорода. Риторика в Києво-Могилянській академії. Ф.Прокопович і фігури мови.

2. Оратор та риторичний ідеал.

Риторичний ідеал. Мовна поведінка промовця. Комунікативний портрет оратора. Роди, види, жанри ораторських промов. Сучасні комунікативні вчення. Прагматика мови. Поняття мовного акту. Дискурс. Риторика преси, ЗМІ й реклами. Науково-освітня риторика. Риторика Інтернет та інших інформаційних каналів. Типи мовних актів. Мовна інтенція. Моделювання

процесу сприймання, розуміння й участі у комунікативних подіях.

3. Головні поняття риторики.

Закони риторики. Концептуальний закон, закон моделювання аудиторії, стратегічний закон, тактичний закон, мовленнєвий закон, закон ефективності комунікації, системно-аналітичний закон. Риторичний канон. Риторичні категорії (логос, етос, пафос, топос). Топіка (загальні місця у промові, найтиповіші часово-просторові ситуації, їх описи, погограми). Розділи класичної риторики. Інвенція, диспозиція, ілокуція, елоквенція, меморія, акція. Тропи і фігури як творчі елементи мови, що відбивають специфіку творчого мислення. Зв'язок з іншими науками (логіка, граматики, психолінгвістика, естетика, поетика).

4. Моделі промови. Типи аргументації.

Лінійний метод побудови промови. Хронологічний метод. Фабула й інтрига. Сюжетний та логічний методи. Дедуктивний, індуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний методи. Засади теорії аргументації. Поняття аргументації. Теза, Аргумент. Конкретно-ситуативні аргументи. Аргумент до події, до місця, до публіки, до особи, до авторитету, до часу, до сильнішого, до протилежного. Демонстрація. Два типи аргументації: логічна й аналогічна. Логічне обґрунтування. Силогізми (дедуктивні умовисновки). Чотири фігури силогізму. Закони логіки. Закон тотожності, закон суперечності, закон виключення третього, закон достатньої підстави. Аналогічна аргументація. Симетричність, транзитивність. Логічні помилки двох типів: в результаті неточного визначення предмету і поділу понять, у структурі силогізму. Висновки – типологічні, підсумкові, апеляційні.

5. Вербальні й невербальні чинники красномовства.

Вербальні чинники комунікації. Культура мови й комунікативні якості мови — правильність, точність, ясність, виразність, образність, багатство, естетичність. Тропи і фігури. Власне тропи. Метафора. Катахреза. Синестезія. Невласне тропи. Апосінеза. Астеїзм. Паралепсис. Преокупація. Прозопопея. Епанортоза. Метонімія. Гіпербола. Синекдоха. Літота. Антономазія. Перифраз. Гіполаг. Алюзія. Еналага. Евфемізм. Епітет. Антифраза. Оксюморон. Риторичне запитання. Антитеза. Риторичний оклик. Антиметабола. Риторичне звертання. Іронія. Емфаза. Антанакласис. Амфіболія. Зевгма. Алгорія. Каламбур. Тавтологія. Плеоназм. Фігури. Мікрофігури. Макрофігури. Метатеза. Конструктивні. Деструктивні. Анаграма. Паралелізм. Інверсія. Анномінація. Ізоколон. Анастрофа. Гендіадіс. Епаналепсис. Еліпс. Період. Анафора. Парцеляція. Епіфора. Гіпербатон. Синкопа. Гимеза. Анадиплозис. Синереза. Симплока. Протеза, Хіазм, Акумуляція, Алітерація, Асонанс, інші. Інтонування. Наголоси й паузи. Психологічні й логічні паузи. Жести. Звучання промови. Техніка дихання й техніка мовлення. Дихання оратора- зовнішні й внутрішні чинники.

6. Композиція промови, стилі й жанри красномовства.

Композиційні частини промови. Звернення як аргумент від особистості промовця. Називання теми — важливий риторичний аргумент, змістовний центр аргументації. Виклад промови — основна частина. Розповідь, оповідь. Опис, доказ, спростування, заклик, висновки. Образ оратора. Образ аудиторії. Спростування опору аудиторії. Риторичний ідеал. Види красномовства. Основні роди, види і жанри красномовства. Судові, дорадчі та похвальні (епідейктичні). «Осудження, користь, хвала». Три експресивні стилі промов: високий, низький, середній (помірний). Похвальні промови, промови з нагоди, вітальна гостьова промова, прощальна промова. Похоронна, епітафія, академічне красномовство. Політичне красномовство. Дипломатичне красномовство. Суспільно-побутове. Діалогічне

красномовство Гомілетика. Молитва. Ритмічність і ритм мови. Риторичний аналіз.

7. Культура дискусійно-полемічного мовлення.

Структура спору. Дискусія. Полеміка. Шість позицій. Мета, правильне рішення, прагнення істини. Virізнення опорних понять, з'ясування значення термінів, різні смисли. Поведінка полемістів. Манери полеміки. Слабкий полеміст. Сильний полеміст. Індивідуальні особливості. Звичаї й культурні традиції. Поважне ставлення. Намагання зрозуміти. Витримка й самоволодіння. Позиція. Розрізнення доведень і переконань.

8. Полемічні прийоми.

Спростування неістинної тези фактами. Критика доводів опонента. Спростування демонстрації . застосування іронії, гумору, сарказму. Прийом бумеранга, атака питаннями, довід «до людини», апеляція до публіки. Відповідь на запитання. Закриті запитання. Відкриті питання. Прості й складні питання. Коректні й некоректні питання. Доброзичливі й недоброзичливі питання. Нейтральні питання. Гострі запитання. Риторичні запитання. Види відповідей. Правильні й неправильні, короткі й розгорнуті, Прийоми – виверти, запобігання поставлених запитань, іронізування над питаннями, відповідь « в кредит». Виверти дозволені-відтягування непогодження, початок «здалека», спростування вторинними аргументами, визнання помилки, помякшення й виправлення ситуації. Недозволені засідки. Ставка на «неістинний» стид., «підмазування» аргументу, посилення на вік, освіту, положення, відведення розмови «вбік». Переведення розмови на користь або втрату. Зміщення часу дії, переключення на особистість, Софістика. Способи переконання. Пастки мови. Доведення на підтримку оцінок. Психологічні засідки в аргументації.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Семинар 1. Обговорення політичних й історичних промов видатних діячів сучасності. Спроба критичної політичної промови.

Семинар 2 Обговорення юридичних, екологічних, гендерних, феміністичних звинувачувальних та захисних промов. Спроба захисної й звинувачувальної культурно-історичної й екологічної промови.

Семинар 3 Обговорення специфіки сучасної рекламної риторики й риторики ЗМІ. Спроба критичної публіцистичної промови.

Семинар 4 Обговорення своєрідності науково-освітньої риторики. Спроба освітньої та наукової промови.

Семинар 5 Обговорення різних видів риторичних самопрезентацій. Спроба професійної (філософської) самопрезентації.

Семинар 6 Обговорення специфіки різних видів риторичних спорів. Рольове програвання наукової полеміки у формі круглого столу.

Семинар 7 Проголошення промов, підготовлених студентами

Семинар 8 Проголошення промов, підготовлених студентами

Тексти для аналізу промов:

- 1) Фулідід. Промова Перікла на честь загиблих героїв Пелопонесських війн ;
- 2) Промова Цицерона на захист Секста Росція
- 3) Прощальна промова Дж.Вашінгтона
- 4) Промова У.Черчілля у Палаті Громад 1940 року
- 5) Промова У.Черчілля у Цюрихському університеті
- 6) Промова кардіохірурга М.Амосова перед київськими студентами у 1945 році
- 7) Промова письменника О.Солженіцина " Житть не по лжи".
- 8) Промова президента П.Порошенка у Верховній Раді 2014 року
- 9) Збірка промов адвокатів України .
- 10) Збірка судових промов А. Коні .

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом.
Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс365

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
75-89	добре
60-74	задовільно
0-59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та самостійної роботи складає не менше 60 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Практична частина		Разом
	При своєчасному складанні	При несвоєчасному складанні	
30	70	30	100

Практична робота полягає у публікації тез на одну з запропонованих викладачем тем.

Теоретична частина оцінюється за результатами оцінювання контрольної роботи, яка містить 3 запитання, кожне з яких оцінюється 10 балами.

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи

Підсумкова робота передбачає виконання контрольної роботи (разом 30 балів). У разі використання технології дистанційної освіти усне опитування за темами контрольної роботи може проводитися усно з використанням інструментів Office 365 та Zoom.

Правильна відповідь **кожного питання** оцінюється 10 балами, а саме:

- **9-10 балів** – відповідь правильна, точна;
- **7-8 балів** – відповідь правильна, складає 80%;
- **5-6 балів** – відповідь не повна, складає 50%;
- **4-2 бали** – відповідь складає 20-40%;
- **1 бал** – відповідь неправильна повністю;
- **0 балів** – відповіді немає.

6.4. Критерії оцінювання практичної роботи

Практична робота передбачає участь здобувача вищої освіти у науковому гуртку «Педкав'ярня» та виконання наукової роботи, а саме: участь у науковій конференції та публікація тез у збірнику. Опубліковані тези оцінюються 70 балами, не опубліковані -30 балами. Тему для доповіді здобувач вищої освіти обирає самостійно зі списку, запропонованого кафедрою.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності регламентується "Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка". http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація) робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач зобов'язаний у такому випадку видати інше індивідуальне завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Усі письмові запитання до викладача щодо навчальної дисципліни можуть надсилатися на персональну корпоративну електронну пошту, на платформу Teams та на вайбер викладача.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які надано викладачеві для перевірки із порушенням термінів, оцінюються нижчими балами. Перескладання відбувається із дозволу декана у разі поважної причини (наприклад, хвороба).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням, він має право опротестувати виставлену оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти відвідування занять є обов'язковим. Причиною невідвідування занять є хвороба, участь в університетських заходах, навчання за індивідуальним графіком та академічна мобільність, що задокументовано. Про причину відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача особисто або через старосту та самостійно надолужити пропущений матеріал.

У разі міжнародної мобільності навчання може відбуватись в он-лайн режимі.

8. Література

Основна література

1. Данильян О.Г. Дзьобань О.П. Філософія. – Харків: Право, 2019 р.
2. Вступ до філософії : навч.-метод. посіб. / Владленова І.В.; Годзь Н.Б.; Городиська О.М. та ін.; за ред. Городиської О.М.; Дольської О.О. Х. : НТУ «ХП», 2018.
3. Громов В.Є., Тарасова Н.Ю. Історія філософії в питаннях і відповідях. Навч. посібник. Дн., НГУ, 2016.
4. Філософія: навч. посіб. і [Л. В. Губерський та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. І. Ф. Надольного. - 8-е вид., стер. - К. : Вікар, 2013. - 456 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття").
5. Шабанова Ю.О., Яременко І.А., Тарасова Н.Ю. Історія філософії: сучасні комунікативні вчення. Навч. посібник. Дн., НГУ, 2012.
6. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III—IV рівнів акредитації. 3-тє видання, перероб. і доповн. Львів: Магнолія плюс, 2005.
7. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія: Підручник для студентів вищих закладів освіти. Київ: Либідь, 2001.
8. Бичко І.В., Бичко А.К., Бузький М.П. та ін. Філософія: Курс лекцій. 2-е вид. Київ: Либідь, 1994.

Додаткова література

1. Александрова, О.В. Філософія Середніх віків та доби Відродження: Підручник. К.: ПАРАПАН, 2002. 172 с.
2. Адо П'єр. Що таке антична філософія? [з фр. пер. Сергій Йосипенко]. Київ : Культур. Асоц. "Новий Акрополь", 2014. 425 с.
3. Антисери Д., Дж. Реале. Западная философия от истоков до наших дней. В 4 тт. Т. 1-2. Античность и Средневековье. [Пер. с итал. С.А. Мальцевой]. СПб.: Пневма, 2003. 688 с.
4. Асмус В.Ф. Античная философия. М.: Высшая школа, 1999. 397 с.
5. Булатов М. А. Немецкая классическая философия. Часть 1. Кант. Фихте. Шеллинг. К.: Стилос. 2003. 322 с.
6. Булатов М. А. Немецкая классическая философия. Часть 2. Гегель. Фейербах. К.: Стилос. 2006. 544с.
7. Буряк В.В. Антична філософія. Сімферополь: БУК-пресс, 2009. 264 с.
8. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. Київ: Наукова думка, 1996. 286 с.
9. Історія філософії: Підручник. / А.К. Бичко, І.В. Бичко, В.Г. Табачковський. Київ: Либідь, 2001.
10. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. Учеб. Пособие. М.: высшая школа, 1980. 368с.

11. Гулыга А.В. Немецкая классическая философия. 2-е изд., испр. и доп. М.: Рольф, 2001. 416 с.
12. Дьяков А. В. Философия пост-структурализма во Франции. Нью-Йорк: Изд-во «Северный крест», 2008. 364 с.
13. Заїченко Г.А. та ін. Філософія. Київ: Вища школа, 1995. 455 с.
14. Кондзьолка, В.В. Історія середньовічної філософії. Львів: Світ, 2001. 320 с.
15. Коплстон Ф. От Фихте до Ницше [Пер. с англ.]; вступ. ст. и примеч. В.В. Васильева. М.: Республика, 2004. 542 с.
16. Коплстон, Ф. История средневековой философии. М.: Энигма, 1997.
17. Михайлов А. А. Принципы феноменологической философии // Dasein-анализ в философии и науке. Мн.: Европейский гуманитарный университет, 2001. С.7-22.
18. Нарский И. С. Западноевропейская философия XVII века: Уч. пособие. М.: Высшая школа, 1974. – 302с.
19. Пролеев С.В. Власть метода и феноменология. Феноменологія і філософський метод. К.: Тандем, 2000. С. 153-159.
20. Реале Д., Антисери Д. От феноменологии к экзистенциализму. Гл. 22 // Западная философия. От романтизма до наших дней. Книга 4. СПб.: ТК «Петрополис», 1997. С. 396-404.
21. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. М.: Республика, 1995 (Библиотека этической мысли).
22. Слезак, Т.А. Как читать Платона. СПб.: Изд-во СПб Университет, 2009.
23. Соколов, В.В. Средневековая философия. М.: Высш. школа, 1979. 448 с.
24. Тимофеев, А.В. Учение Бернарда Клервоского в контексте средневековой интеллектуальной традиции: монография. Днепр: Изд-во «Иновация», 2018. 198 с.
25. Філософія: Підручник / За ред. М.І. Горлача, В.Г. Кременя, В.К. Рибалка. Харків: Консум, 2001. 671 с.
26. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии: Учебное пособие для вузов. М.: Высшая школа, 1991.
27. Шабанова Ю.А. За гранью рационального. Иррациональная метафизика Артура Шопенгауэра и пути становления духовной культуры XIX-XX веков: учеб. пособие по истории философии. Дн.: НГУ, 2002. 150 с.
28. Шабанова, Ю.А. Трансперсональная мистика Мастера Экхарта. В контексте развития европейской философии: монография. Дн.: НГУ, 2005. 238 с.